

Disponuje česká společnost dostatočnými kapacitami, aby mohla ovlivňovat rast blahobytu?

Trh, stát a občanský sektor jako regulátory společenského vývoje

Martin Potůček

Veřejná politika jako vědní disciplína (bližší viz Potůček a kol. 2005) vychází z konceptu udržování či proměn sociální organizace (řádu), předpokládající vzájemné – někdy navzájem stimulační, jindy inhibující nebo poruchy generující – regulační působení trhu, státu (politické a správní moci) a občanského sektoru (asociací jakožto institucionalizované podoby aktivit občanské společnosti).

Vliv trhu, státu a občanského sektoru na veřejný život a dopad jejich vzájemných interakcí – někdy synergický, jindy rozporný – je předmětem pečlivého studia nejen veřejné politiky, ale i mnoha dalších sociálních věd. Dnes je téměř trivium tvrdit, že vlády samotné nejsou s to plnit své úkoly bez uplatnění dalších dvou regulátorů ve veřejném životě.

Diagnóza stavu udržování či proměn sociální organizace (řádu) se může opírat o identifikaci napětí, nerovnováh, či dynamických procesů přeskupování regulačního vlivu mezi jednotlivými prvky – regulátory (například podlačováním či růstem významu občanského sektoru, přesunem odpovědnosti za výkon různých sociálních úloh ze státu na trh, výskytu korupčních praktik etc.).

Streeck a Schmitter (1985) uvádějí, že sociální vědy se tradičně zabývají společností, trhem a státem jakožto klíčovými formami udržování sociálního řádu. Tato klasifikace je podle nich nedostatečná, a doplňují ji o další položku - asociaci.

Tabulka 1 - Modely udržování sociálního řádu

Regulační model	Princip regulace	Specializovaná vědní disciplína
společensví	spontánní solidarita	sociologie
Trh	rozptýlené soutěžení	ekonomie
Stát	hierarchická kontrola	právo, politické vědy
Asociace	harmonizace prostřednictvím organizace	teorie organizace, sociologie sociálních hnutí

Wolfendenova komise (The Future 1978) navrhla členění regulátorů podle následující tabulky:

Tabulka 2 - Typy sektorů regulujících činnosti lidí

Soukromý neformální sektor	Soukromý komerční sektor
Stát	Občanský sektor (neziskové organizace)

Přínosem obou navrhovaných členění je, že rozlišují soukromý neformální sektor (rodinu, sousedství, neformální skupiny, společnosti) a občanský sektor (asociace, spolky, neziskové organizace, obecně organizace občanského sektoru), které v některých přístupech splývají v obecnějším pojmu občanská společnost (Archer, 1994). Zmíněné rozlišení je podstatné, neboť

právě organizační struktura, alespoň elementární míra formalizace, je tím, co významně odlišuje organizace občanského sektoru od soukromého neformálního sektoru – společnosti. Kooiman zkoumá stát, trh a občanskou společnost jako instituce, které, jak se domnívá, stojí na středním stupni společenského vládnutí. Nicméně definuje zvláštní úlohu státu: „... stát, trh a občanská společnost reprezentují určité společenské potřeby a schopnosti. Dokud bude očekáván zásah státu tam, kde jiné instituce selhávají, stát bude stále hrát celkovou roli zástupce společnosti ve vládnutí.“ (Kooiman 2003:167) Veselý (2004:18) v téže kontextu nabízí koncept, v němž vláda „strukturovaně interaguje“ s trhem a občanskou společností. Benáček (2005) pro podobné entity navrhuje termíny trhu, hierarchie a spřízněnosti. Na základě analýzy úlohy státu, trhu a občanské společnosti v postkomunistických zemích zde dávám přednost před příliš obecným pojmem „instituce“ specifitějšímu termínu „regulátory“. (Potůček 1997)

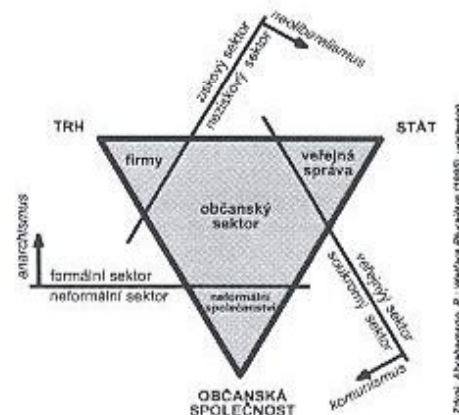
Peters (nedatováno:34) analyzuje nebezpečí ovládnutí státu buď institucionálními reprezentanty trhu nebo občanskou společností: „Standardní kritika většiny konceptů spolupráce státu a společnosti namítá, že stát, nebo alespoň určité organizace uvnitř státu, jsou spoutávány zájmy společnosti. To skutečně může být problém, ale nemusí být, pokud instituce této spolupráce budou pečlivě navrženy.“

Trh, stát a občanský sektor tedy hrají nezastupitelnou úlohu v regulaci činností sociálních aktérů. Bez lepšího porozumění přednostem a selháním těchto regulátorů v jejich vzájemných vztazích nebudeme schopni dobře porozumět problémům lidských komunit, států i nadnárodních společností.

V analýzách lze zobecňovat zkušenosti posledních let a desetiletí, které názorně ukázaly, jak šťastné mohou být různé jednostrannosti - a zároveň, jak se lidské myšlení a činy dají snadno zlákat na cestu, která vychýlí křehkou rovnováhu mezi uvažovanými regulátory ve prospěch různých apriorních konstrukcí.

Pohledem na obr.1, který vymezuje vztah trhu, státu a občanského sektoru jako regulátorů života společnosti, zjistíme, jak závažným deformacím, poruchám a ztrátám může v takových případech docházet.

Obrázek 1 - Součinnost trhu, státu a občanského sektoru v procesu vládnutí

Komunismus vedl mnohé z jeho zastánců od přesvědčení o významu kolektivního blaha až k přecenění role státu jakožto záruky sociální spravedlnosti - se známými negativními důsledky pro lidskou svobodu.

Neoliberalismus je příkladem myšlenkového proudu, který jednostranně preferuje trh. Ohrožuje tím základní předpoklady dlouhodobého stabilního fungování moderních společností – především nezastupitelné role státu a občanského sektoru v udržování a případně posilování sociální soudržnosti.

Anarchismus ve svém opovrhování institucemi státu a trhu by nejraději viděl společenský život organizovaný na základě naprosté spontánnosti a dobrovolnosti. Všechny institucionální formy regulace omezují svobodu. Problémem zůstává, že bez nich nastává společenská znoji a skutečná anarchie.

Historický vývoj nebývá, zčásti i pod vlivem uplatňování zmíněných jednostranných doktrín, zdaleka lineární; přináší i zásadní zvraty v proporcích a vzájemných vztazích uplatnění trhu, státu a občanského sektoru. Život však nakonec uvede, byť za cenu značných ztrát a někdy po letech a desetiletích zmatků, jednostranná řešení (i jejich protagonisty) do patřičných mezí. Zřejmě neexistuje cosi jako ideální, vždy a všude použitelný model vztahů mezi sledovanými sektory.

Jak vyplývá z podaného přehledu sledovaných regulátorů a vztahů mezi nimi, nejsou jejich interakce bez nejrůznějších poruch a zkratků. Shromážděná fakta nicméně dovolují shrnout, že: každý z nich má své výhody a nevýhody;

každý z nich má i specifické domény svého efektivního uplatnění;

efektivita každého z nich závisí i na tom, do jaké míry jsou jejich činnosti navzájem sladěny.

Srovnajme nyní základní charakteristiky, výhody a nevýhody regulace typické pro jednotlivé sektory. Umožní nám to zamyslet se i nad tím, nakolik se mohou ve svém působení doplňovat, podporovat, či naopak se oslabovat, nebo dokonce rušit.

Tabulka 3 - Základní charakteristiky veřejného, soukromého a občanského sektoru

Charakteristiky	Veřejný sektor	Soukromý sektor	Občanský sektor
základní mechanismy fungování	správa	tržní směna	dobrovolné sdružování
rozhodovatelé	úředníci, odborníci, občané	jednotliví výrobci, spotřebitelé, spofitelé a investoři	vůdci a členové organizace
regule chování	právo, správní rozhodnutí	cenové signály a úpravy množství	dohody
kritéria rozhodování	cíle politik - a nejlepší způsoby jejich realizace	efektivita - maximalizace zisku a/nebo užítku	zájmy členů/ veřejné zájmy
sankce	autorita státu s hrozbou přinucení	finanční ztráta	sociální nátlak
převažující směr operací	seshora dolů	horizontální kontrakt	zdola nahoru

Pramen: Uphoff 1993, upraveno

Uphoff (1993) je přesvědčen o tom, že lze dosáhnout pozitivního synergického efektu mezi působením trhu, státu a občanského sektoru. Aby ovšem bylo možné toto tušení převést do přesvědčivé podoby, je třeba systematicky rozmožňovat naše poznatky o tom, jak lze tyto alternativní - zároveň však komplementární a navzájem závislé - nástroje regulace uplatňovat co neefektivněji. Zvláště je třeba věnovat pozornost kulturnímu kontextu, legislativnímu a institucionálnímu prostředí, kvalitě lidských zdrojů; to vše v kontextu globálních vývojových trendů, ohrožení a rozvojových příležitostí.

Pro sociální vědce představuje studium interakcí, synergií, konfliktů a dysfunkcí v uplatňování těchto regulátorů ohromnou výzvu: „Otázka mapování vlivových struktur se

dnes jeví ještě naléhavěji, neboť roste zájem o chování 'komplexních adaptivních systémů', u nichž intenzivní a neustále proměnlivé systémové interakce s nelineární charakteristikou dávají vzniknout nepředvídatelným, leč vnitřně uspořádaným výsledkům (Haynes, 2003), ačkoliv dosud není jasné, jak se tyto modely uplatní v rozhodovacích procesech ve veřejném prostoru.“ (Bovaird 2005:218) Jsme svědky zřejmě nerovnováhy mezi zakořeněností národního státu a globální činnosti trhu a v nemalé míře i občanského sektoru. (Thompson 2004:191). „Přístup typu Římského klubu klade důraz na alternativy, při nichž globální demokracie, globální tržní ekonomika a harmonická globální civilizace (namísto jakékoli hierarchie) tvoří jediný udržitelný základ humánní politiky. Tyto sociální limity byly dosud úspěšně uplatněny pouze na úrovni národního státu, a to jen s omezenými výsledky. Trvalo několik století, než se tyto výsledky projevíly. Jaké prostředky a kolik společného úsilí si ale vyžádá urychlení obdobného pokroku na globální úrovni?“ (Hostages of the horizon 2005:18) V této souvislosti výrazně vystupuje do popředí role Evropské unie jakožto unikátního pokusu o funkční posun některých funkcí národních států na nadnárodní úroveň tam, kde si to vyžaduje globalizační tlaky tržních regulací a agendy nastolované globálně občanským sektorem.

Promyšlení regulační role trhu, státu a občanského sektoru ve vzájemných vztazích pomáhá porozumět procesům, které se odehrávaly v České republice po roce 1989. Týká se takových témat, jako jsou demokratizace politického systému, reforma veřejné správy, obsahu a forem privatizace, podmínky výskytu korupce a mafiánských praktik, zrod a fungování občanské společnosti. (Blíže viz Potůček, 1997)

Literatura:

- Abrahamson, P. (1995). Welfare Pluralism: Towards a New Consensus for a European Social Policy? In Current Politics and Economics of Europe, 5 (1), p. 29-42.
- Archer, R. (1994). Markets and Good Government. Geneva: United Nations Non-Governmental Liaison Service.
- Benáček, V. (2005) Three dimensions of modern social governance: markets, hierarchies and kinships. Paper presented at the 13th NISPAcee Annual Conference, Moscow, May 19-21.
- Bovaird, T. (2005) Public governance: balancing stakeholder power in a network society. In: International Review of Administrative Sciences, vol. 71 (2), pp. 217-229.
- Haynes, Ph. (2003) Managing Complexity in the Public Services. Maidenhead: Open University Press.
- Hostages of the horizon. The twin challenge of ignorance and indifference. (2005) Review on issues raised in the Club of Rome 2004 Annual Conference. Edited by Aleksi Neuvonen.
- Helsinki: Finnish Association for the Club of Rome.
- Kooiman, J. (2003) Governing as Governance. London: Sage.
- Peters, B.G. (Undated) Developing strategic policy capacity in government. In: Thinking the Unthinkable: From thought to policy. Bratislava: UNDP, pp. 22-36.
- Potůček, M. (1997). Nejen trh. Role trhu, státu a občanského sektoru v proměnách české společnosti. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Potůček, M. a kol. (2005) Veřejná politika. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Streeck, W. and Schmitter, P. C. (1985) Private Interest Government. Beyond Market and State. London: Sage.
- The Future of Voluntary Organizations. (1978) Report of the Wolfenden Committee. London: Croom Helm.
- Thompson, J.B. (2004) Média a modernita. Sociální teorie médií. Praha: Karolinum. (In English: The Media and Modernity. A Social Theory of the Media. Oxford, Polity Press and Blackwell, 1995.)

Uphoff, N. (1993). Grassroots Organizations and NGOs in Rural Development: Opportunities with Diminishing States and Expanding Markets. *World Development*, 21, no. 4, p. 607-622.
Vesely, A. (2004) Governance as Multidimensional Concept. In: *Understanding Governance: Theory, Measurement and Practice*. CESES Papers, No. 5, pp. 11-23.

Proměny státu

Martin Potůček

Na objasňování role státu a jeho funkcí v regulaci života společnosti se podílí mnoho vědních disciplín, především právo, historie, politické vědy, sociologie, teorie byrokracie, ekonomie, veřejná správa a organizační teorie. Jediná všeobecná teorie tak komplexní entity jako je (národní) stát tudíž není k dispozici (Jessop 1990). Tento příspěvek vychází především z poznatků a přístupů veřejné politiky a správy. Podá obecnou charakteristiku regulační role státu, zastaví se u funkce státu jako nositele a garanta sociálního kontraktu, nabídne přehled výzev, před nimiž stojí státy na začátku 21. století, a nakonec vymezí některá pozitivní a negativní českého státu.

Vymezení regulační role státu

Státu jako politické instituci přisuzujeme takové směry činnosti, které mají trvalý a celospolečenský význam a které stát zabezpečuje přímo svými orgány nebo nepřímo orgány jiných subjektů než je stát (např. územní samosprávné jednotky). Tradičně se považují za stěžejní činnosti státu ty, které zajišťují vnitřní a vnější bezpečnost, respektují a ochraňují lidská práva a svobody.

K tomu postupně přistupují další činnosti státu, jako je regulace a podněcování ekonomických aktivit (institucionální a veřejně politický rámec fungování trhu včetně ochrany majetkových práv), péče o zdraví, aktivity na úseku sociálním, kulturním (zde už ve spolupráci s občanským a komerčním sektorem) apod. Na této úrovni jde o specifitější, diferencovanější funkce státu. Prostředky, které stát používá k uskutečňování těchto svých funkcí jsou různé. Mohou být právní, mocenské, ekonomické, ideologické.

Politická moc je - na rozdíl od trhu a třeba indoktrinace - relativně jednoduše uplatnitelným zdrojem regulace. Regulace prostřednictvím trhu znamená vždy, že se něčeho musím vzdát výměnou za to, co získám; regulace indoktrinací vyžaduje čas a systematické úsilí. Kontrola prostřednictvím správy nemusí být nákladná, pokud se správa může opírat o etablovanou politickou moc. Ovšem etablování a udržování moci je pochopitelně nákladné samo o sobě. Jakákoliv specifická kontrola prostřednictvím moci může být užita buď jako přímé donucení, nebo jako metoda ustanovení pravidla, jímž je třeba se řídit.

Efektivita moci vysvětluje její centrální postavení ve správě. Jsou aplikována pravidla delegování této moci na diferencované jednotky správy. Moc vstupuje mj. i do směnných vztahů, aby definovala podmínky směny nebo aby sama do této směny vstupovala. Riziko spojené s užitím politické moci zprostředkované správou jako regulátoru vyplývá z toho, že tato moc může být a bývá zneužita. Proto je důležité zabudovat do politiky a správy účinný systém brzd a protiváh.

Stát tedy především zajišťuje obecný a stabilizovaný rámec fungování společnosti a zároveň zprostředkuje formování a výkon politické moci. Tvoří a uplatňuje právo, opírá se přitom o veřejnou správu. Cíle, které si společnost klade v nejrušnějších oblastech, vyžadují věnovat pozornost řízení a koordinaci různých zájmů a efektivnímu rozhodování o preferencích a pořadí úkolů, které jsou pokládány za veřejné. Tuto úlohu může efektivně a harmonicky plnit

především stát, jako instituce k tomu přizpůsobená a disponující příslušnými mocenskými a právními instrumenty.

Stát jako nositel a garant sociálního kontraktu

V demokratické společnosti, kde se podpora politického režimu odvozuje od vůle občanů vyjádřené ve volebních preferencích, je třeba pečovat o udržení dobrovolného souhlasu většiny s politikou vlády. Příkré sociální rozdíly by ohrozily základy legitimacy ekonomického a politického režimu dané země. Prvním myslitelem formulujícím hypotézu o společenské smlouvě jako základu a podmínky existence státu formuloval Jean Jacques Rousseau. Povahu tohoto vztahu v současné době vystihl Dahrendorf (1985) poukazem na nepsaný sociální kontrakt, zahrnující souhlas řídit se jistými elementárními normami a připustit i násilí ze strany státní moci tak, aby tyto normy byly dodržovány. Tyto normy zahrnují přijetí práva jako základního nástroje regulujícího sociální vztahy. To je ovšem pouze polovina sociálního kontraktu. Druhou polovinou je přijetí veřejných sociálních služeb jako integrální součásti moderního státu. Stát tedy funguje i jako garant integrity dané společnosti jako celku, je nadán „obecnou odpovědností za zachování soudržnosti sociální formace, již je sám součástí.“ (Jessop 1990: 360)

I když je role státu mnohými teoretiky (především těmi, kteří se hlásí k neoliberalismu) zpochybňována, je zřejmé, že si zachovává mezi regulátory jedinečné a nezastupitelné postavení: „Co mohou dělat jen státy a nic než státy, je kumulovat a efektivně využívat legitimitu moc. Tato moc je nutná k vynucení vlády zákona doma i ve světě.“ (Fukuyama 2004:121)

Přednosti a selhání státu jako regulativu činnosti lidí i institucí jsou podrobně rozebrány v kapitole „Trh, stát a občanský sektor jako regulátory života společnosti“ publikace Potůček a kol. (2005:85-120).

Výzvy správní praxi

Podle Drora (2001) je životně důležité posilovat kapacity veřejné správy na regionální, národní a především na globální úrovni, zlepšovat a obohacovat její funkce, zvyšovat její schopnost adaptovat se a rychle reagovat na měnící se životní podmínky a potřeby lidí. Doporučuje veřejnou správu, která bude ve srovnání s její dnešní podobou profesionálnější, efektivnější a kvalitnější. Jedním dechem však dodává, že toto zlepšení je žádoucí a možné, ale cesta k němu bude velmi komplikovaná a mimořádně obtížná - a neobejde se bez rozhodné politické podpory ze strany vlády samotné.

Mnohé dokumenty OSN (například Public (1996)) hovoří o tom, že funkce vlády se posunují od výroby a poskytování služeb k politickým a regulačním funkcím. Čistě regulační funkce vlády má ovšem i svá omezení. Potvrzuje se, že jisté zboží a služby, podstatné pro existenci občanské společnosti, musí být poskytovány veřejným sektorem. Pro úspěšné zvládnutí reformy veřejné správy se mimo jiné doporučuje:

- ⇒ ustavit poradní jednotky, spolupracující s politickými vůdci, vyššími správními úředníky a odborníky v oblasti koncipování a realizace veřejné politiky;
- ⇒ podpořit zpracování strategických plánů a indikátorů pro z kvalitnější správy;
- ⇒ zajistit veřejnou kontrolovatelnost (accountability) správních činností tak, aby byla potlačena korupce;
- ⇒ zlepšit kvalitu služeb orientací na těsnou komunikaci mezi poskytovateli služeb a veřejností;
- ⇒ investovat do úředníků způsobem, který zajistí vysokou kvalitu výkonu státní správy - upravit jim platy a pracovní podmínky tak, aby byly konkurenceschopné s podmínkami nabízenými soukromým sektorem.

I veřejná správa tedy řeší obecný problém racionálního výběru: s omezenou intelektuální kapacitou čelit komplexním problémům soudobé civilizace. Její stereotypní reakcí je, že, čelíc této složitosti, rozdělí problémy na menší části, aplikuje specializované dovednosti na každý z těchto dílčích problémů, a rutinizuje rozhodnutí aplikací standardních řešení vyvinutých pro různé kategorie problémů. Ihned se ovšem potýká s mnoha problémy, které tento přístup vyvolává: s nedostatky v koordinaci, se selháváním informačních toků, s informačním přetížením rozhodovatelů, s institucionálním selháním vyvolaným oportunním chováním úředníků, s měnícím se podmínkami řešení. V rámci správy dochází ke konfliktu motivů: politická moc je akceptována, poněvadž to úředníkům přináší jistotu, očekávání odměn a budoucích výhod, nicméně je zároveň vyžadována činnost, která je často nepřijemná. Reakce na potenciální tresty ve správních systémech může být patologická v tom smyslu, že se jedinci a instituce spíše učí tomu, jak se vyhnout trestu, než jak vykonat to, co je potřeba (Skinner).

Mnohá ze selhání správy ovšem nejsou fatální záležitosti - nejsme prostě jednou provždy odsouzeni k tomu, abychom koexistovali s takto nedokonalými byrokratickými institucemi. Pokud má pravdu Drucker, že život v organizacích a s organizacemi je osudem současníků, pak by fatalismus rozhodně nebyl na místě: "Rozhodně nejsme svědky 'odumírání správy'. Naopak, potřebujeme sebevědomou, silnou, a velmi aktivní správu. Nicméně musíme se rozhodnout mezi velkou, ale impotentní správou a správou, která je silná, poněvadž se soustřeďuje na rozhodování a ovlivňování a ponechává vlastní výkon na jiných. (...) Není to správa, která 'administruje': je to správa, která skutečně spravuje." (Drucker 1994).

Takto vyznívají i závěry dalších významných dokumentů. Například podle konference OSN o veřejné správě a rozvoji netkvi řešení naléhavých problémů doby v omezení státu, nýbrž ve vytvoření lépe fungujícího státu. (Public Administration 1996) Bílá kniha Evropské unie o vládnutí zdůrazňuje takové vlastnosti dobré veřejné správy jako je otevřenost, participace aktérů, vymezení odpovědnosti, přesnost a účinnost (European governance 2001).

Reprezentativní publikace OECD specifikuje proměnu v postavení státu takto: „V tradičním pojetí je stát jedinou autoritou s jasnou odpovědností za obyvatelstvo v dobře definovaném teritoriu a s relativně pevnými zdroji. Stát ale monopol na moc již ztratil. Na mezinárodní úrovni se dobrovolně vzdává její části výměnou za větší bezpečnost, možnosti spolupráce a ekonomické úspory z rozsahu. Předává stále více moci s ohledem na cenová omezení a neefektivitu veřejného sektoru, která vedou k vyšším nárokům na konkurenci, i vzhledem k tomu, že technologie a sociální změny nabízejí jednotlivým zájmovým skupinám větší podíl na rozhodování. Stát dochází k závěru, že vzdát se části své odpovědnosti může vést k větší efektivitě a lepší reprezentaci zájmů, ale nové vztahy vyžadují změny pravidel. (...) Musí se adaptovat na svoji vlastní měnící se roli, v níž sdílí svoji moc se stále rostoucí množinou partnerů. Učí se jak konzultovat, koordinovat se, vyjednávat a soutěžit s dalšími centry moci tak, aby uspokojil očekávání občanů.“ (Governance 2000:29-30)

Již citovaný dokument Evropské unie upozorňuje na prohlubování víceúrovňovosti vládnutí a vyzdvihuje princip subsidiarity, spočívající v tom, že je třeba správu veřejných záležitostí situovat na tu úroveň, která má pro řešení dané problematiky nejvíce informací a zdrojů (European governance 2001). Jednou z vynořujících se strategií k překonání uvedeného tenze je tedy postupný přerod užšího pojetí správy prostřednictvím státu do širší podoby vládnutí (Blíže viz také Potůček 2006, Potůček a kol. 2007; v tisku).

Jak je na tom český stát?

Sporadické empirické výzkumy fungování české veřejné politiky a správy, především však žitá zkušenost občanů České republiky, ukazují, že existuje široký prostor pro lepší fungování našeho státu. V nedávné publikaci (Potůček a kol. 2005) jsme se pokusili vystihnout jak pozitivní, tak i negativní v dané oblasti.

K pozitivům podle našeho názoru patří fungující parlamentní demokracie, ve srovnání se sousedními postkomunistickými zeměmi stabilizovanější systém politických stran, zavedení nového krajského zřízení (byť k němu došlo se zpožděním a s mnoha nedodělkami), integrace českého státu do politického a správního prostoru Evropské unie a košťatější občanský sektor. Domníváme se, že k těmto pozitivům můžeme přidat i efektivnější komunikaci představitelů veřejné správy s občany a zájmovými skupinami.

Kromě pozitivů ovšem čelíme i mnoha negativům. Dosud nebyla dokončena reforma ústřední státní správy - zde se kromě posílení strategické dimenze řízení hlásí o slovo i potřeba zlepšit horizontální koordinaci mezi resorty, systém vzdělávání a výběru politiků a úředníků a způsob sestavování státního rozpočtu. K velkým slabinám patří nedostatky právního systému a nedostatečná vymahatelnost práva soudní moci. Chabé kontrolní mechanismy vedou ke zneužívání existujících mezer parazitujícími aktéry, přisvojujícími si neoprávněně část veřejných zdrojů. V důsledku těchto slabín, ale i nedostatků ve fungování institucí reprezentativní demokracie, dochází k nebezpečnému odcizování politické a správní reprezentace občanům.

K nejzávažnějším celospolečenským problémům, generovaným na pomezí nedostatečně zvládnutého regulačního působení státu a trhu, patří sociálně patologické formy regulace - klientelismus a korupce. Přitom nejde ani tak o sám fakt jejich existence, která je bohužel doprovodným znakem fungování všech soudobých států, jako spíše rozsah jejich prorůstání do činnosti aparátu veřejné správy na všech jeho úrovních.

Specifickým rysem veřejného diskursu o státu a jeho funkcích v České republice je časté zjednodušování této složité problematiky v podobě paušálních hesel, jako je „naš cíl: debyrokratizace“, nebo „čím méně státu, tím lépe“. Takové volání po proměnách státu, často podmiňené zploštěnými politickými ideologiemi a/nebo úzkými skupinovými zájmy, má s potřebným funkčním přizpůsobením státu nárokům doby jen přamálo společného. Naopak, hrozí, že se, tak jako tomu bylo bohužel často i v minulosti, vylíje s vodou z vaničky i samotné dítě.

Literatura:

- Dahrendorf, R. (1985) Law and Order. London: Stevens.
Dror, Y.: (2001) The capacity to govern. Frank Cass: London and Portland.
Drucker, P. (1994). Věk diskontinuity. Praha: Management Press.
European governance. A White Paper. (2001). Brusel: Komise Evropských společenství. COM (2001) 428 final.
Fukuyama, Fr. (2004) Budování státu podle Fukuyamy. Praha: Alfa Publishing.
Governance for Human Development (2000) UNDP FRY, December.
Jessop, B. (1990) State Theory: Putting Capitalist States in their Place. Cambridge: Polity.
Potůček, M. a kol. (2005) Jak jsme na tom. A co dál? Strategický audit České republiky. Praha: Sociologické nakladatelství a CESES UK FSV.
Potůček, M. (2006) Koncepční základy strategického vládnutí. Pražské sociálně vědní studie. Praha: FSV UK. Dostupné na http://www.fsv.cuni.cz/FSV-538-version1-009_Potucek.pdf
Potůček, M. a kol. (2007) Strategické vládnutí a Česká republika. Praha: Grada. (v tisku)
Public Administration and Development (1996) Resumed Fiftieth General Assembly Session, New York, United Nations, 15 to 19 April.